

VÁRNAI ZSUZSA

Nyelvtudományi Intézet
varnai.zsuzsa@nytud.hu

Várnai Zsuzsa: „Ki vagyok én?” Óslakos identitás sarkvidéki városi közösségekben.
Szociolingvisztikai interjúk Dugyinkában I.
Alkalmazott Nyelvtudomány, XXI. évfolyam, 2021/1. szám, 190–206.
doi:<http://dx.doi.org/10.18460/ANY.2021.1.012>

„Ki vagyok én?” Óslakos identitás sarkvidéki városi közösségekben. Szociolingvisztikai interjúk Dugyinkában I.

In this study, I explore the identity concepts of indigenous minorities living in Arctic urban environments. The choice of topic is justified by the fact that this type of research on indigenous minorities living in the Arctic urban environment is largely focused on cities outside the Russian Arctic, with the focus primarily on Canada, Greenland, Scandinavia and Alaska. The aim of the paper is to give an up-to-date overview of native minorities in an arctic city from the point of view of their identity and language use. The starting point of the research is to identify these organizations and to explore the current multifaceted linguistic situation, patterns of language use and language attitudes characteristic to these urban minorities. In this paper the current situation of native peoples in Dudinka has been analysed, in the light of the research questions. The materials and results are based on the freshest literature and fieldwork in 2008, 2016 and 2019. In conclusion, it is argued that the “traditional” ethnic labels exist, but are transformed in urban circumstances. Similar processes to other parts of the Arctic can be established: based on traditional values there are new forms of ethnic and cultural identities.

Keywords: indigenous minorities, urban minorities, Arctic, identity and language, Dudinka

Írásom egy nagyobb kutatás része, melynek célja a nyelvi és kulturális identitás, a kisebbségek városi környezetbe történő beilleszkedésének vizsgálata az északi óslakos többnyelvű közösségek arktikus orosz és finn urbánus településeken (Dugyinka, Hanti-Manszijszk és Enontekiö) élő képviselői körében. Kutatásunkban azt vizsgáljuk, milyen szerepe van a nyelvnek az etnikus identitásban, és hogyan ragadható meg az általunk vizsgált arktikus népeknél? Hogyan épül fel az óslakos identitás, milyen összetevői vannak s azok közt hol és milyen helyet foglal el a nyelv? A három, vizsgálat alá vett város kisebbségi közösségei nagyon különbözőek, jelentősen eltérnek maguk a települések is, valamint a többségi államok nyelvi és kulturális revitalizációs törekvései és lehetőségei. A közösségek között vannak maroknyiak és több ezres lélekszámmal rendelkezők, de kivétel nélkül mind veszélyeztetett nyelvi közösségek. Az a kérdés áll kutatásunk középpontjában, hogy mennyire kiemelkedő a nyelv szerepe a vizsgált kisebbségek identitáskonstrukciójában, és hogy milyen más nem nyelvi alkotóelemekből épül fel az etnikus identitás ezekben a közösségekben. A szakirodalom gazdagon tárgyalja ezt a kérdéskört, azonban gyakran elmulasztanak beszámolni a közösség tagjainak személyes megítéléséről, vagyis

arról, hogy az egyének személyesen hogyan viszonyulnak örökségük nyelvéhez és kultúrájukhoz. Az interjúkon keresztül erre keressük a választ. Vizsgálatunk során feltárjuk az északi-sarkvidéki városi környezetben élő őshonos kisebbségek identitási koncepcióit. A témaválasztást az indokolja, hogy az északi-sarkvidéki városi környezetben élő őshonos kisebbségekre vonatkozó ilyen típusú kutatások nagyrészt az Orosz-sarkvidéken kívüli városokra összpontosulnak, elsősorban Kanada, Grönland, Skandinávia és Alaszka került a figyelem középpontjába. A vizsgált városi településeken az etnikai csoportok megkísérlik saját kisebbségi csoportjaik létrehozását, amelyek célja a kisebbségi kultúra, nyelv és identitás megőrzése. A kutatás kiindulópontja a jelenlegi sokoldalú nyelvi helyzet, a nyelvhasználati minták és a városi kisebbségekre jellemző nyelvi attitűd feltárása volt. A projekt résztvevői a helyszíneken végzett terepmunkáik során olyan hagyományos módszereket alkalmaztak, mint résztvevő megfigyelés, strukturált vezetett interjúk, fókuszcsoportos interjúk, skype-interjúk. A projekt keretében egy új módszert fejlesztettek ki és alkalmaztak, az úgynevezett „identitásjátékot”, mely módszertani keret illeszkedhet más etnikai kisebbségek identitáskonstrukcióinak vizsgálatához is, valamint a kisebbségi identitáskonstrukciók összehasonlító tanulmányozásához. A terepmunkák során megvizsgálták a nyelvhasználatot, a nyelvi attitűdöt, a nyelvi és kulturális identitás változását, a város etnikai csoportjait; kisebbségek kulturális tevékenységeit; oktatási intézményeket és a nyelvi revitalizációban részt vevő közösségeket; a revitalizációs programokat; a média- és internetes tevékenységeket; valamint a nyelvi tájképet. (Duray, 2018; Duray–Horváth–Várnai 2017; Várnai 2016; Hámori–Várnai 2020). Jelen tanulmány az oroszországi Dugyinkában élő őslakos közösségek körében végzett kutatások eredményeit mutatja be.

1. Elméleti háttér

1.1. Az identitás

Az identitástudat a közösségekhez való viszony egymás mellett élő különböző színtereit (a csoport-hovatartozás értelmi-érzelmi megélését, a csoport-önképet, kulturális és vallási identitástudatot stb.) foglalja magában, mely során az egyén elhelyezi magát a hierarchikus társadalmi erőterben, tisztázza, hogy milyen kapcsolatokat, milyen kötődéseket épít ki (fogad el) a társadalmi közösségek különböző szintjeivel, a családtól a lokális és szakmai csoportokon, a felekezeti és nemzeti közösségen át (Erikson, 1991). Az etnikai öntudat egyrészt kifelé az etnikum különállását szimbolizálja, másrészt pedig tagjai felé, azaz befelé erkölcsi, viselkedési és szokásbeli normarendszer egyben. Az újabb keletű konstruktivista megközelítés alapján az identitás nem statikus és tartós csoporttagságot feltételez és nem izolált kulturális tartalmak határozzák meg, hanem adott interakciók során képződő, dinamikus szerveződési forma és folyamat, ahol az egymással kapcsolatba kerülő csoportok a mindennapi

interakció gyakorlatában közösen hozzák létre határaikat a kultúrának olyan szimbólumai és jelvényei mentén, amelyeket a csoport tagjai maguk választanak ki (Eriksen, 1993: 47; Horowitz, 1975: 120). Így az egyén egyszerre több csoportnak is tagja lehet, melyek nem feltétlenül zárják ki egymást, határaik pedig nem egyszer s mindenkorra adottak, hanem átléphetők (Barth, 1969: 19; Horowitz, 1975: 118). A szituacionalista elmélet szerint szituációkhoz kötött, azaz az adott szituációban a helyzet alakulásának és követelményeinek megfelelően változhat (Gibson-Bell, 2012: 141).

A csoporttagság, azaz a névvel való azonosulás, illetve névhasználat alatt az önbesorolást értjük, amikor az egyén a csoport nevét elfogadja, csoporttagságot vállal, egy csoporttal azonosul, mely az egyén szubjektív döntése. Azzal, hogy valaki kijelenti: „xy nemzetiségű vagyok”, kijelöli etnikai identitásának határait (Csepeli, 1992: 60). Így a csoporttagság ténylegesen maga az identitás (Barth, 1996).

Az identitástudat egyik nagyon fontos sajátossága, amelyre esetünkben a kis létszámú népek, a veszélyeztetettségben és kisebbségben élő közösségek különösen érzékenyek: a fennmaradásra való törekvés, a vágy a tulajdonságok megőrzésére, ami lehetővé teszi, hogy a közösségek tartósan azonosak maradhassanak önmagukkal. A globalizáció társadalmaiban a nemzeti és etnikus identitás jelentős átalakuláson megy át: nemzetállamok fölötti szerveződések (unió, föderáció) jelennek meg, és ezek mellett létrejönnek olyan regionális szerveződések, melynek keretén belül kialakul a lokális és regionális identitás is, mely egyre nagyobb szerepet kap. Így gyökeresen megváltozik az identitás kialakulásának és fennmaradásának feltétele (Csepeli, 2002: 11).

Önmeghatározásunk fontos része a területi hovatartozásunk, amelynek meghatározásával az egyik legerősebb társadalmi igényünket eelégítjük ki, a valahová tartozás igényét (Raagmaa, 2002). Nyilvánvalóan a települési hovatartozásunk és a helyi identitásunk különösen meghatározó, amelyet a nemzetközi szakirodalom egységesen regionális identitásnak nevez (Paasi, 2000, 2002, 2003; van Houtum-Legendijk, 2001; Raagmaa, 2002; Landaboso, 2003). A közös identitás társadalmi, területi, történelmi és kulturális gyökerekig nyúlik vissza (Paasi, 2003), megjelenhet kulturális elemekben, nyelvben vagy sajátos dialektusban, hagyományokban, természeti tájon vagy épített környezetben, de akár gazdasági sikerekben is. A regionális identitás egyszerre tudatos és érzelmi azonosulás, kapcsolódás egy régióhoz, amely a történelmi és területi szocializáció folyamatának eredménye (Raagmaa, 2002). Az érzelmi kötődés nagymértékben függ például attól kezdve, hogy valaki mióta él azon a helyen, milyen formában és mennyire kötődik az ott élőkhez. Az északi identitás mélyen kötődik ehhez a régióhoz. Etnikai hovatartozásuktól függetlenül az ugyanabban a régióban élő emberek, a helyi közösségek állampolgárai hasonló problémákkal küzdenek. Kutatásunk során látni fogjuk, mennyire fontos szerepe van a lokális identitásnak a tajmiri régióban is.

1.2. Identításelemek

Egy adott etnikummal való azonosulás egyszerre több gondolatmenet mentén történhet (Horváth, 2014: 108; Schmidt, 2008). Ezek az identításkomponensek vagy identításképző faktorok meghatározott társadalmi-kulturális jelentéseket hordozó kategóriák, melyek közösségenként, korosztályonként, sőt egyénenként is eltérőek lehetnek (Horváth, 2014: 109).

A kisebbségek leginkább származásuk alapján tartják magukat kisebbségnek. A csoportnorma felől közelítve az etnikai csoporttagság beleszületéssel jön létre, tehát nem választható. A származás biológiailag öröklődő, az etnikai besorolás legalapvetőbb ismérve. Vállalása, a csoporttal való azonosulás és csoportlojalitás azonban az egyén szubjektív döntése. A vérszerintiség a folytonosságot és az összetartozást hordozó tradíció jelképe, az ősök vállalásának elfogadása. További fontos elemei lehetnek az etnicitás meghatározásának:

- az anyanyelv;
- a külső, a láthatóság (fenotipikus vagy kulturális): a külső fizikai jegyek, mint a bőrszín, termet, arcberendezés, szemtípus stb.; valamint a kulturális láthatóság, mint az adott népcsoportra jellemző megjelenés, népviselet, hajviselet, tetoválás és más testen végzett átalakítások;
- a vallás;
- a kulturális gyakorlatok;
- a jogi gyakorlat (be- vagy áttelepülés, névjegyzékben szereplés, állampolgárság);
- az élőhely, melyen nem pusztán csak a fizikai ottlét értendő, hanem egyfajta azonosulási keretként is szolgálhat. Így jönnek létre a lokális közösségek egy-egy megye, tájegység, város stb. kapcsán esetünkben pl.: „az északi ember”, „kis lélekszámú északi őslakos népek” „mi tajmiriak” stb.

1.3. Nyelv és identitás kapcsolata

A szakirodalomban különösen kiemelt szerepet kap az etnikai hovatartozás kérdéskörében az anyanyelv, mint a legfontosabb megtartó erő a csoportkohézió megőrzésében (Barth, 1969; Fishman, 1991; Horowitz, 1975; Schmidt, 2008; Skutnabb-Kangas és Dunbar, 2010). Sokáig úgy gondolták, hogy nyelv és identitás elválaszthatatlan tényezők, mivel „az az identitás, amit az egyén próbál megőrizni, elsősorban nyelvi megjelenítésre kényszerül” (Krappman, 1980: 19). Fishman (1975, 1977) elmélete szerint a nyelv nem tudatos tényező, amely alatt azt érti, hogy a nyelv kommunikációs eszközként szerepel a hétköznapi beszédaktusokban. Az európai, különösen a közép-kelet-európai régió nemzeteszményei szerint azonban a nyelv nem pusztán a kommunikáció és a hétköznapi beszédaktusok eszköze, hanem anyanyelvként és hivatalos nyelvként egyaránt funkcionáló, megalkotott irodalmi nyelv, a nemzeti identitás központi kategóriájává nőtte ki magát (Kis, 1996). A szakirodalomban nincs egyetértés a nyelv fontosságát illetően. Sallabank (2013) például rámutat, hogy bár az

irodalom hajlamos hangsúlyozni a nyelv és identitás szoros kapcsolatát, de az őslakos kisebbségi közösségek nyelvváltása nem történne meg, ha a beszélők nagyon erősen kötődnének nyelvükhöz, ha a kisebbségi nyelv identitásuk legfőbb összetevője lenne.

A nyelv fontosságának csökkenése vagy elvesztése azonban nem jelenti egyúttal az etnikai identitás elvesztését is, csupán a nyelv gyengülő szerepét mutatja (Bindorffer, 1996, 1997, 2001; Schmidt, 2008). Dorian (1999) szerint a nyelvvésztes folyamán a származásnyelv más identitásjelzőkkel helyettesíthető, amelyek ugyanolyan működőképeseek, mint az ősnyelv. Például Searles (2010) azt figyelte meg, hogy bár az inuktit ut nyelvtudás az inuit identitás jelentős eleme, a hagyományos halász-vadász életmód ugyanúgy az inuit identitás fontos eleme.

Összességében tehát elmondható, hogy a nyelv és az identitás közötti kapcsolat az őslakos közösségekben jelentősen eltérhet, de a nyelv elvesztése nem jelenti a kultúra elvesztését is egyben. Nem törvényszerű egy etnikai csoport felbomlása (Bindorffer, 1997). Az etnikai kisebbség tovább élhet szokásaiban, zenéjében, táncaiban, ételeiben, folklorisztikus elemeiben, vallásában, értékeiben és normáiban, történelmi tudatában. A nyelvükben megszűnni látszó közösségek megtartó erejét egyre inkább a kulturális gyökerek jelentik.

2. A kutatás helyszíne: Dugyinka

Dugyinka Oroszországi kikötőváros a Jenyiszej partján, Szibéria legészakibb, sarkkörön túli részén, a Tajmir félszigeten. A Krasznojarszki határterülethez tartozó Tajmiri (Dolgan-Nyenyec) járás székhelye. Dugyinka majdnem 100 km-re fekszik Norilszktól, az egyik legnagyobb oroszországi nehézipari várostól, melynek kikötője és szállítási központja. A két települést vasútvonal és országút is összeköti. Dugyinka kikötővárosként vált elsősorban fontossá.

A várost téli szálláshelyként 1667-ben alapították, és egészen a 20. századig néhány házas faluként működött. 1930-ban hozták létre a Tajmiri Autonóm Körzetet, melynek a település a székhelye, közigazgatási és kulturális központja lett, mintegy 1300 lakossal. Akkoriban még a Tajmir félsziget populációjának mintegy a felét őslakosok tették ki. Az 1930-as években épült meg a kikötő és a Dugyinka–Norilszk vasútvonal is. Ettől kezdve az északi Gulag-vidéken politikai foglyok tízezrei dolgoztak. Az 1930-as évek második felében a populáció robbanásszerűen nőtt a deportálások következtében. 1951-ben Dugyinka városi jogot kapott. Ez alatt a két évtized alatt multinacionális várossá nőtt. A lágerek megszűnése után sokan itt maradtak. 2007-ben az újabb közigazgatási átrendeződéseknek köszönhetően a járás székhelye lett. Fontos stratégiai helyzetéből adódóan a várost újra zárt területté nyilvánították, ami azt jelenti, hogy a városba beutazni csak speciális engedéllyel lehet. Ezért a hasonló méretű városokhoz képest itt a turizmus, a globalizáció lassabban fejti ki a hatását.

Dugyinkában (a város hivatalos internetes oldala szerint a 2018. január elsejei adatok alapján) 22 602 fő, a 2010-es oroszországi népszámlálási adatok szerint 22

175 fő él (2002-ben 25 132, 1989-ben 32 325 főt számláltak). A várost a többségi orosz nemzetiségen kívül öt őslakos kisebbség lakja: legnagyobb számban nyenyecék és dolgánok, ezen kívül nganaszanok, evenkik és enyecék.

Pontos adatokat ritkán tesznek közzé a terület és a város etnikai összetételéről. A 2010-es népszámlálási adatok szerint a krasznojarszki határterületen élő őslakosok a lakosság 0,54 %-át tették ki (2 727 566 főből 14 843). 2008-as adatok szerint a Tajmir-félszigeten élő őslakosok száma 10 190 volt. A várost illetően még kevesebb információ jelenik meg a lélekszámokról. 2005-ös adatok szerint a dugyinkai 25 000 lakosból 1328 őslakost számláltak, amely csupán a városi populáció 5,3%-a (Siegl, 2013). A legfrissebb adatok (2019, a városi adminisztráció személyes közlése a terepmunka során) azt mutatják, hogy a dugyinkai őslakosok népessége viszonylag magas a korábbihoz képest, a teljes lakosság 14,6%-a. Mivel azonban közigazgatásilag öt tajmiri falu is a városhoz tartozik: Potapovo, Hantajszkoje Ozero, Uszty-Avam, Volocsanka és Levinszkije Peszki – melyek 90 km-től 340 km-ig terjedő távolságra találhatók Dugyinkától, és az őslakosok majdnem fele (48,8 %-a) ezekben a falvakban él – a városban lakó őslakosok valós aránya 8,9%. Az alábbi táblázat mutatja be a Dugyinkában (és a közigazgatásilag hozzá csatolt öt faluban) élő lakosság nemzetiségi megoszlását. Az első oszlopban a Dugyinkában a hozzá tartozó falvakkal együtt élők számát, a / jel után pedig a csak a városban élő lakosok számát jelöltem. A városban élők számát minden nemzetiség esetében félkövérrel kiemeltem.

1. táblázat. A Dugyinkában (és a közigazgatásilag hozzá csatolt 5 faluban) élő lakosság nemzetiségi megoszlása 2019-ben.

	Dugyinka	Potapovo	Volocsanka	Hantajszkoje Ozero	Levinszkije Peszki	Uszty Avam
dolgán	1715 / 786	26	295	184	97	327
nyenyec	550 / 390	149	3	0	7	1
nganaszan	654 / 111	10	266	0	7	260
evenki	260 / 71	40	0	148	0	1
enyec	37 / 24	11	0	2	0	0
őslakosok összesen	3216 / 1971	236	564	334	111	589
teljes lakosság	21 978	402	604	364	170	628

A város hivatalos nyelve az orosz. Az őslakos népesség tagjai egyénenként és etnikai közösségenként nyelvtudásukat tekintve igen eltérőek és sokfélék. Ennek megfelelően nyelvhasználati szokásaik is igen változók. Nagyon szűk, elsősorban az idősebb generációkhoz tartoznak azok, akik anyanyelvi szinten beszélnek és használják is származási nyelvüket. Ők dolgoznak többnyire azokban az oktatási és kulturális központokban, médiában, ahol az őslakos kisebbségi kultúra, nyelv és identitás megőrződhet. A közösségek nagyobb hányada azonban egyáltalán nem vagy csak alig ismeri ősei nyelvét.

Nagyon finom mértékű revitalizációs törekvések is megfigyelhetők az utóbbi években a városban: családi klubok létesítése (nyenyec, dolgán, nganaszan), rendezvények, foglalkozások, nyelvtanfolyamok szervezése, „nyelvi fészek”, nyári iskolák, szabadegyetemek. Ezek azonban elsősorban ad hoc jellegű, projektekhez köthető kezdeményezések. A kisebbségi nyelvek oktatása néhány iskola kiváltsága csak, ezekben anyanyelvi tanárok és tananyagok hiányában is csak egy-egy nyelvet (nyenyec, nganaszan, dolgán) oktatnak. A tanulók heti 2-4 órában idegen nyelvként tanulhatják ezeket a nyelveket.

A Tajmir félszigeten 19 oktatási intézmény foglalkozik anyanyelvi oktatással, ahol 51 kisebbségi nyelvtanár tanít (16 nyenyec, 25 dolgán, 5 nganaszan, 1 enyec és 1 evenki) (Bataeva, 2017). Egy középfokú intézményben oktatják az őslakos nyelveket, a Tajmir Főiskolán. Az anyanyelvi oktatás leghiányosabb területe a tankönyvkiadás. Nincsenek megfelelően képzett szerzők, mind a nyelvtudás, mind módszertan tekintetében hiányosságok tapasztalhatók. Mindezzel együtt 5920 tankönyvi segédeszköz jelent meg az elmúlt évtizedben (Bataeva, 2017). Számos nagy nemzeti és nemzetközi oktatási projekt indult az ezredforduló óta az utóbbi két évtizedben. Az egyik legnagyobb az óvodai Nyelvi fészek projekt, amelyet 2008-ban indítottak finn vezetéssel további finnugor népekkel együttműködésben. Vannak általános iskolai projektek is, amelyek célja a kisebbségi közösségek hagyományos kulturájának megőrzése és továbbadása (pl. a dugyinkai 1-es iskola pedagógiai programja a nomád kultúrával foglalkozott egy egész tanéven át: „Ethnograd – a nomád kultúra városa” címmel). Emellett több művészeti együttes, családi klub is alakult a városban: *Tajmir* gyerek tánccsoport, *Maj'ma* nyenyec családi klub, *N'a tansa* nganaszan és *Biirge* dolgán családi klub. Két kulturális és folklórközpont is működik: a dugyinkai Városi Népművészeti Központ és a Tajmir – Csum Népművészeti Ház, amelyek az őshonos művészek otthona, melyek a hagyományos kultúra, hagyományok és nyelv megőrzésében és közvetítésében alapvető fontosságú szerepet játszanak. Mindkettő a város szívében található, beltéri múzeumok és szabadtéri közösségi területek veszik körül őket.

3. Módszertani és kutatási kérdések

Az adatgyűjtés terepen végzett kutatáson alapul, melynek során résztvevő megfigyelést végeztem és strukturált interjúkat vettem fel 2015 és 2019 között Dugyinka városában. 19 résztvevővel készítettem interjút, akik mind őslakosként azonosítják magukat a helyi közösségben. Az interjúk orosz nyelven folytak kivétel nélkül, néhány interjúalany azonban fontosnak tartott származási nyelvén is elmondani egy-egy mesét vagy elénekelni egy dalt, illetve néhány közbeékelte mondatot mondani.

Az interjú témáit és kérdéseit a Duray Zsuzsa által az enontekiői számi közösség kisebbségi nyelvhasználatáról és nyelvi attitűdjéről készített longitudinális tanulmányban felhasznált kérdőív alapján (Duray, 2015) állítottuk

össze, kiegészítve a Dugyinkában 2008-ban és 2010-ben folytatott terepmunka tapasztalataival. A mintavétel akkor pusztán kísérleti jellegű volt (5 interjú és 22 kérdőíves felmérés).

Az interjúk során a következőket térképeztük fel: (1) a személyes nyelvhasználat területeit és mintáit, (2) a nyelvi attitűdöket, (3) az örökség nyelvének és kultúrájának fenntartásában részt vevő közösségek jelenlétét, az egyes interjúalanyok részvételi tevékenységét, (4) a személyes etnikai identitás felépítését. Az interjú egy „identitásjátékkal” zárul, amelyben arra kértem a résztvevőket, hogy az őslakos kultúra alkotóelemeit rendezzék fontossági sorrendbe saját etnikai identitásuk szempontjából. Az elemzés a résztvevők személyes múltbeli és jelenlegi tapasztalatait tárja fel a nyelvhasználattal kapcsolatban. Hangsúlyt fektetek a nyelv iránti egyéni nyelvi attitűdök felderítésére. Az elemzés során a személyes interjúkat átírva részleteket mutatok be beszélgetésekből.

Az interjúkban résztvevők toborzását hólabda módszerrel végeztem. Az interjúk az interjúalanyok munkahelyén és otthonában zajlottak. Meg kell említenem egy kulcsfontosságú kapcsolattartót, aki segített a résztvevők toborzásában, akinek fontos szerepe volt a körülmények jobb megértésében. Ő maga is a helyi őshonos kisebbségek kutatója, és szintén egy dugyinkai kisebbségi közösség (nem őshonos) tagja.

Fontos kiemelni, hogy a mintavétel nem reprezentatív, így nem teszi lehetővé az általánosításokat, és célzottan az egyéni tapasztalatokra és felfogásokra helyezük a hangsúlyt annak érdekében, hogy jobb betekintést nyerjünk abba, hogy mit jelent a származási nyelv fenntartása az egyéni etnikai identitás kialakításakor a dugyinkai helyi közösségben. Hasonlóképpen, nem szeretnék általánosítani a nyelvhasználat normáiról vagy a nyelvi attitűdökről sem, hanem inkább a személyes nyelvi profilokat és a nyelvi attitűdöket veszem figyelembe, hogy megismerjük a nyelvhasználat, a nyelvi attitűd változóinak hasonlóságait és különbségeit, mivel ezek kapcsolódnak ahhoz, ahogyan az egyes résztvevők elgondolják saját identitásuk felépítését.

Egy fontos megjegyzést kell megtennünk még a nyelvi attitűdökkel, valamint az identitás nyelvi és nem nyelvi vonatkozásaival kapcsolatos kutatás módszeréről. A kutatást óhatatlanul befolyásolja a nyelvész jelenléte, melynek eredményeképpen a résztvevők valószínűleg pozitívabb megvilágításba helyezik a nyelv iránti attitűdöket, és identitáskonstrukciójukban hangsúlyosabb szerepet tulajdonítanak a nyelvnek, mint általában. Noha a résztvevők a szerintük társadalmilag elvárt válaszokat adhatják interjúhelyzetekben, a szakirodalom az interjúkat továbbra is alkalmazható eszköznek tekinti az attitűdökről való érdeklődésre (Garrett, 2007).

4. Résztevők

Összesen 19 őslakos vett részt az interjúkban, etnikai megoszlásukat illetően 5 nyenyec, 5 dolgán, 4 nganaszan, 2 enyec és 2 evenki adatközlő. Hatan (3 férfi és 3 nő) az 1990-es évek után születettek; nyolcan (3 férfi és 5 nő) az 1970-es és 1980-as években születettek; és négy nő az idősebb generáció tagja, ők az 1950-60-as években születtek. A válaszadók mind a Tajmir-félszigeten születtek a tundrán vagy a Tajmir valamelyik falvában, többségük felnőtt életének nagy részét Dugyinkában töltötte. Általában nem hagyták el az északi-sarkvidéket, diákéveik során városi tapasztalatokat szereztek, amikor közép- és/vagy felsőoktatási intézményekben tanultak tovább, például Norilszkban, Krasnojarszkban, egyedi esetekben Szentpéterváron. Származásukat tekintve az összes résztvevőnek őslakos szülei vannak. A fiatal válaszadók többnyire diákok, kettő művészként dolgozik a Folklór Központban. A férfiak hagyományos foglalkozásokat folytatnak, valamennyien kézművesek, csontfaragók és/vagy előadóművészek, a nők pedig az oktatás és a népművészet területén dolgoznak a városban. A résztvevők közül tíz házasságban él, többségük őslakos (de gyakran más nemzetiségű) házastárssal, míg kilenc egyedülálló. Azok a válaszadók, akik házasságban élnek, mind rendelkeznek gyermekekkel is.

5. Eredmények

5.1. Az őslakos identitás és annak nyelvi vonatkozásai

A kutatás során azt tapasztaltuk, hogy kivétel nélkül mindannyian az adott kisebbségi csoporthoz sorolták magukat, annak ellenére is, hogy az adott etnikai csoport nyelvét kicsit vagy szinte egyáltalán nem beszélték. Noha korábbi megfigyelések szerint az oroszországi tajmíri területen teljesen kiürült etnikai identitásról kell beszélnünk (Krivogonov, 2001: 199; Ziker, 2002: 153; Szeverényi–Wagner Nagy, 2010) – *„Nem vagyunk többé dolgánok és nganaszanok, a volt Szovjetunió népei vagyunk”* (Ziker, 2002: 153) –, mi azt feltételezzük, hogyha nincs is meg az anyanyelv, a kulturális kötődések azért még jelen vannak. Vagyis nem mindig és nem kizárólagosan nyelvében él az adott etnikai csoport.

Nyelvhasználati szokásaikat illetően az erőteljes nyelvi asszimilációs tendenciák mellett minden vizsgált kisebbségnél fellelhető az anyanyelv használata, azonban csak az idősebb generációk esetében beszélhetünk a nyelvhasználat általános szintjéről. A legtöbb közösségben a fiatalabb korosztályoknál a nyelvi asszimiláció gyakorlatilag befejeződött, megtörtént a nyelvcsere, ők kivétel nélkül jobban beszélik a többségi nyelvet. A tajmíri közösségről általánosan elmondható, hogy egy-egy különleges esetet leszámítva a harmadik generációra tulajdonképpen befejeződött a nyelvváltás. A nagyszülők nyelvét az unokák már csak idegen nyelvként az iskolában vagy külön szervezett nyelvoktatás keretében tanulják meg. Ugyanakkor mindegyik kisebbség törekszik arra, hogy származási nyelvét valamilyen formában és szinten megőrizze.

5.1.1. Az örökség nyelvének ismerete és kapcsolata az ősökkel, a nevelési nyelvvel

Minden résztvevő büszke arra, hogy a tajmiri őslakos közösség tagja. Az interjú elején minden résztvevőt megkértem, hogy beszéljen gyermekkoráról, pontosabban a családi és az iskolai nyelvhasználati szokásairól is. A cél itt egyrészt az volt, hogy lássuk, mennyire volt jelentős az etnikai identitás nyelvi vonatkozása a résztvevők életének korai éveiben, szemben napjainkkal, különösen a nyelvhasználat informális területein, családon belül. Másrészt az is érdekelt, hogy a résztvevők szüleinek és nagyszüleinek milyen motivációi voltak nyelvük átadására.

A nyelvtudásukat illetően mindannyian tökéletesen beszélnek a többségi nyelvet, mindennapjaikban az orosz használatát legtöbbször. Örökségi nyelvüket tekintve a nyelvtudásukról alkotott kép a saját önértékelésükön alapul négy készség mentén: beszéd, beszédértés, olvasás és írás. A résztvevők több mint fele örökségi nyelvének folyékony vagy jó beszélőjének tartja magát. A folyékonyan beszélők jó beszédértési képességekkel is rendelkeznek, de gyakran hiányzik az olvasási és írási készségük. Az idős generáció válaszadói mind a négy készségben jeleskednek. Két fiatal adatközlő egyáltalán nem ismeri a származási nyelvét és négy középkorú válaszadó gyenge beszédértési képességekről számol be.

A hagyományos halász-vadász életmód és a hagyományos élettér hozzájárul a származás nyelvének fenntartásához. Sok interjúalany elmesélte, hogy a városi körülmények nem kedveznek a nyelv megőrzésének. A legfiatalabb résztvevők többsége azonban, annak ellenére, hogy őslakos családban a tundrán nevelkedtek, elmesélte, hogy szülei nem tartották fontosnak, hogy otthon származási nyelvükön beszéljenek gyermekükkel. Mindannyian oroszul beszéltek más családtagokkal is, ezért egyáltalán nem beszélnek anyanyelvüket.

Soha nem beszéltem az anyanyelvet, nem beszéltek velem otthon csak oroszul. 4EM1990¹

A faluban nagymama, anya, néni beszél, mindenki beszél a nyelvet, még a kisgyerekek is, amikor a tűz mellett ülünk. 3DF1990

Vannak olyan középkorú interjúalanyok is, akiknek nem volt lehetőségük L1-ként megtanulni nyelvüket. Ami a családi háttérüket illeti, szülei őslakosok, akik úgy döntöttek, hogy gyermekeikkel oroszul beszélnek, hogy jobban tudjanak érvényesülni az orosz többségi közösségben.

A nagypapa és a nagymama félig enyecül beszéltek, így néha olyan szavakat is tudok, amelyeket a nyenyecnek nem értenek. Anyukám nem

¹ Az idézetek mellett szereplő kód a válaszadó számából, majd a nemzetiségéből (N: nyenyec, D: dolgán, Ng: nganaszan, E: enyec, Ev: evenki), azt követően a neméből (M: férfi, F: nő) és a születés évtizedéből áll.

beszél nyenyecül, én oroszul beszélő családban születtem, és Karaul is többnyire orosz ajkú falu. 1NF31980

Anyanyelvemet egyáltalán nem beszélem, mert a városban éltem, és bentlakásos iskolában nevelkedtem, ahol tilos volt az anyanyelvünkön megszólalni. Csak hétvégén és ünnepek alatt voltam otthon. A sarkvidéki Szovjetunióban nőttem fel, teheneket és csirkéket neveltünk a szovhozban, ami azt jelenti, hogy orosz lakosság volt mindenhol. Tehát soha nem beszéltem velem anyanyelvemen, még otthon sem. Csak akkor beszéltek egymással, amikor a rokonok megérkeztek, a gyerekek kimentek játszani. Sem a nagyapám, sem a nagymamám nem nevelt. Az idősebbek még értenek néhány dolgot. A bátyáim értenek dolgánul, de ők sem beszélnek. 11DF1970

Két férfi is elmesélte, hogy a városba költözés után később sem felejtette el az anyanyelvét, de nyelvében és nyelvhasználatában változásokat tapasztalt, és ezt szégyellik mindketten.

Nyolc évig a tundrában éltem rokonaimmal, vadásztam, halásztam, nomád életmódot folytattam, addig csak anyanyelvemet beszéltem. Nem felejtettem el. De észrevettem, hogy kezdek hozzá tenni orosz szavakat. Ezzel szoktuk piszkálni egymást: Miért beszélsz oroszul? Például, amikor interjút adok a rádióban, és elfelejtem, hogy is van az a szó a nyenyecben, nagyon rosszul érzem magam. 7NM1980

Jól beszéltem az anyanyelvemet. De aztán ide költöztem a városba. Amióta a városban élek, szégyellem, de nem a megfelelő sorrendbe állítom a szavakat, és attól tartok, hogy kinevetnek. Szabadon írok minden nehézség nélkül, akkor nem szégyellem magam. 2NM1990

Nagy szerencsém volt. Lehetőségem volt szüleimmel maradni 3. osztályos koromig, mert iskolát nyitottak a falunkban. Tehát nem kellett kilenc hónapot távol töltenem az internátusban, mint a testvéreimnek. Testvéreim szinte semmit sem tudtak dolgánul, kivéve „szia”, „gyere ide”. Én értem a szavakat, de nem tudok jól beszélni. 13DF1970

5.1.2. Az oktatás nyelve

Valamennyi általam megkérdezett résztvevő úgy tartja, hogy a nyelvtudást nemcsak a nevelési nyelv és az ősök befolyásolják, hanem a nyelvoktatás vagy annak hiánya is ugyanolyan jelentős szerepű. Fontos tényező az is, hogy milyen erőfeszítéseket tesznek egyéni felnőtt életükben saját és a közösség nyelvének újjáélesztése érdekében. Az általános iskolai végzettség jelentős szerepet játszott

nyelvi identitásukban. Mind a tizennyolc válaszadó valamilyen intézményes orosz nyelvű oktatásban vett részt. Sokuknak lehetősége volt kisebbségi nyelvet tanulni, de a projektalapú formák eseti jellegűek és rövid életűek voltak. Panaszkodtak a tananyagok szűkösségére vagy a tanárok alacsony képzettségére is. A szovjetrendszer óta alkalmazott orosz oktatási gyakorlattal összhangban a gyermekeket a településekről összegyűjtik, és bentlakásos iskolába szállítják. Minden interjúalany beszámolt az iskolakezdés nehéz éveiről. A nyelv és a környezet megváltozása határozottan megterhelte gyermekkorukat. Életkortól függetlenül vannak olyanok, akik súlyos pszichológiai traumaként élték meg ezeket az éveket.

Nyolc éves korunk körül vittek minket iskolába. Rénszarvasok hátán mentünk. El kellett hagynunk a tavat, ahol halásztunk és éltünk. A mai gyerekek még az iskolába jutás előtt beszélnek oroszul. Mi semmit sem tudtunk. Majdnem tízéves voltam. Először 0. évfolyamra jártunk, előkészítő osztályba, így először ott kellett megtanulnunk az orosz. Aztán az első osztályban megtanultunk olvasni. Csak júniustól augusztusig lehetünk otthon a szüleinkkel. Nagy trauma volt számomra. Nagyon szerettem volna hazamenni. De erről nem beszéltem senkinek. Félttem. Egyáltalán nem akartam tanulni. Reggel sírtam. Ki találta ki ezt? Miért van szükségem erre? Minden furcsa volt számomra. Idegen ruhák, más illatok, más nyelv. Minden nagyon furcsa volt. Csak azt hallottam a fejemben, hogy haza akarok menni. Sírtam, amikor este lefeküdtünk, és sírtam, amikor reggel felkeltünk. Mindig sírtam.

November 7-én ünnepség volt, mondták, hogy V. I. Lenin elmondta „Tanulni kell”. Lenin portréja az ebédlő falán lógott. Nagyon lelkiismeretes gyermek voltam. A beszédek után Leninhez szaladtam az ebédlőbe, és felnéztem rá. „Miért van szükségünk arra, hogy itt legyünk és tanuljunk? Miért jó ez neked? Én nem akarok!” – mondtam. Csak nézett. Gyerekként nem értettük, mi ez, és mire jó. Semmit sem értettünk ebből. 18EF1950

Az iskolában sokszor bántottak minket, hogy ne használjuk a nyelvünket, mert úgy hangzik, mintha veszekednénk. Az intonációja más. 8NgM1980

Amikor megérkeztem az iskolába, nem tudtam beszélni, csak egy-két szót. De gyermekkorban gyorsan tanul az ember. Eleinte nekem is voltak problémáim, aztán megtanultam. Nagyon jó, hogy a gyerekeink oroszul tudnak beszélni, mire iskolába mennek, mert valamit értenek legalább. 6NF1990s

Egyáltalán nem tudom az anyanyelvem. Mert a városban éltem és internátusban nevelkedtem, ahol megtiltották, hogy az anyanyelvünkön beszéljünk. Csak a hétvégén és a szünetekben voltam otthon. Mindent elfelejtettem. 11DF1970

A résztvevők szerint a tanárok személyisége sokat számít. Az anyanyelvi tanárok gyakran segítettek tanulóikat kezdeti L2 tanulási nehézségeikben.

Amikor iskolába kerültünk, egyáltalán nem beszéltünk oroszul. Amikor elkezdtem tanulni, eleinte kellemetlen volt. Az orosz nagyon nehéz volt. Eleinte nem volt óránk tanárunkkal, csak játszottunk, rajzoltunk, és a játékon keresztül elkezdtünk beszélgetni. Észre sem vettük, mire folyékonyan tudtunk beszélni. 7NM1980

Nyenyecül tanultam az oroszot az iskolában. A tanárunk nagyon jó anyanyelvi nyenyec tanár volt. Így könnyebb volt nekünk. Lassan-lassan segített nekünk abban a nehéz időszakban, amikor oroszul kellett kezdenünk tanulni. Emlékszem, amikor oroszul beszélő tanárunk volt, nem értettünk semmit. Örülök, hogy a gyermekeink már 0. osztálytól tanulnak, és tudnak oroszul. 10NF1970

Még jó, hogy van nyelvi fészek a falvakban, Volocsankában és Uszty Avamban. Így könnyebb a gyerekeinknek, oroszul és nganaszanul is tanulnak már kicsi korukban. 8NgM1980

5.1.3. Egyéni normák és attitűdök, a nyelv és a kultúra fenntartására irányuló erőfeszítések

Minden résztvevő kivétel nélkül nagyon fontosnak véli a nyelv szerepét függetlenül attól, hogy ő maga beszéli-e a nyelvet vagy sem. Sokan, különösen a fiatalok, úgy tartják, hogy nyelv nélkül nincs nép sem, és szégyellik hiányosságaikat.

Ha nem tudod a nyelvet, akkor nem tudsz semmit. 2NM1990

Most már világos számomra: ha nincs nyelv, akkor nem lesz nép. 11DF1970

Nem beszélem az anyanyelvemet. Nagyon szégyellem ezt. Csak énekelni tudok, de a többiek itt mindig segítenek. Nagy mínusz, ha tajmiri őslakos vagy, és nem beszéled a saját nyelvedet. 1NF1990

Az idősebb generációk tagjai tapasztaltak, jól beszélnek a nyelvet, tevékenyen részt vesznek a nyelvmentésben, dokumentációban és a nyelvi revitalizációban. Sokan közülük nyelvészekkel dolgoznak, tanítanak, tanulmányokat, meséket

írnak, foglalkozásokat vezetnek a folklór centrumokban. Érzik saját felelősségüket, és azon igyekeznek, miként adhatnak vissza minél többet saját közösségüknek a tudásukból.

Vissza akarok menni a faluba tanítani, Uszty Avamba. Azt hiszem, sokat dolgoztam már a nyelvészekkel. Nem érzem magam itt jól valahogy. A nganaszánokért akarok tenni. Vissza kell mennem oda beszélgetni, tanítani őket, a gyerekeket. Csak fiatal tanárok vannak, akik nem beszélnek jól a nyelvet. Csak a könyv alapján tanítanak. De milyen nyelv van a könyvben? Élénknak kell lennie! Hallaniuk kell igazi dolgokat! Szeptemberben szeretnék oda menni. Itt vagyunk, de ott van ránk szükség. Van ott unokám, dédunokám. Mindig beszélek velük. 15NgF1950s

Ezeket a meséket már senki sem ismeri. Dolgoznom kell a mesés könyvön, hogy megismerjék minél többen. 16NgF1950s

Nehéz megtartani nyelvet városi körülmények között. De lehet. Megpróbáljuk megőrizni. Itt van a családi klubunk, a Maj'ma. 15 éve csináljuk ezt. Gyűjtjük és tartjuk a nyelvet. Kinek? Magunknak, a közösségnek, gyermekeinknek, akik azóta lassan felnőttek. 10NF1970

Azok a válaszadók, akik jól beszélnek a nyelvet, használják is a mindennapokban, és fontosnak tartják, hogy gyerekeiknek átadják.

Otthon nyenyecül beszélünk. A párom nagyon jól beszél, három gyerekünk van, a legidősebb fiú mindent megért, de nem akar beszélni. Egyáltalán nem akarnak nyenyecül beszélni. Korábban ez nem érdekelt, de most azt gondolom, hogy a nyelv nagyon fontos. Amikor testvéreim eljönnek, várom, hogy beszélhessek velük. És nemcsak a nyelv a fontos, hanem az, hogy büszke legyél a saját nemzetiségedre, már gyermekkortól kezdve fontos. 7NM1980

Szinte minden válaszadó fontosnak tartotta, hogy nyelvtudását tovább fejlessze. Sokan közülük kórusba járnak, ahol nemzetiségi dalokon keresztül próbálják visszatámasztani nyelvüket.

Az én koromban az emberek megpróbálnak tanulni az idősebb generációtól. Az 'Aradoj' dolgán kórusba járok, dalokat énekelek dolgánul. 11DF1970

Csak énekelni tudok nyenyec dalokat, de a többiek mindig segítenek. Azt hiszem, 100 éves koromig egész életemben tanulni fogok. A nyelv nagyon fontos számomra, és megpróbálom megtanulni. Még nem sikerült, de nagyon igyekszem. 1NF1990

Akinek pedig nyelvtanulásra sincs lehetősége, az más utat keres az ősi identitás kifejezésére.

Ha nem tudunk beszélni, akkor ruhákon, a kultúrán keresztül mutatjuk meg magunkat. Ezért kezdtünk el ide járni [ti. etnódivat-szakkör].
5DM1990

Összességében elmondható az interjúalanyok válaszai és a résztvevő megfigyelés során tett megfigyelések alapján, hogy a városban az őslakos identitást övező pozitív attitűd általános az őslakosok körében. Egyre markánsabban jelenik meg az őslakos identitás, mely a mára már alig beszélt, de értékesnek tartott nyelvet is magában foglalja, továbbá a nyelvi tájkép vizuális elemeiben (Várnai, 2016; Duray–Horváth–Várnai, 2017), a közösségi médiában és kulturális élet színterein is jelentkezik (Várnai, 2019). A későbbiekben az „identitásjátékot” vizsgálom meg, melynek során bemutatom, hogy mit jelentenek az etnikai identitás nem nyelvi, kulturális vonatkozásai a résztvevők számára, milyen más összetevői lehetnek az őslakos identitásnak a dugyinkai kisebbségi közösségekben, ezek milyen fontossággal bírnak, és a nyelv hozzájuk képest hol foglal helyet a válaszadók egyéni identitáskonstrukcióiban.

Irodalom

- Bataeva, L. V.** (= **Багаева, Л. В.**) (2017) *Этноориентированное образование Таймыр*. Санкт-Петербург: Алмаз-Граф.
- Barth, F.** (ed., 1969) *Ethnic Groups and Boundaries*. London: George Allen & Unwin.
- Barth, F.** (1996) Régi és új problémák az etnicitás elemzésében. *Régió* 1. 2–25.
- Bell, D.** (1975) Ethnicity and Social change. In: Glazer, N. & Moynihan, D. (eds.) *Ethnicity, Theory and Experience*. Cambridge, Mass, and London: Harvard University Press.
- Bindorffer Gy.** (1996) *Identitás kettős kötésben. Etnikai identitás és kulturális reprezentáció a dunabogdányi svábok körében*. Budapest: MTA PTI.
- Bindorffer Gy.** (1997) Nyelvében él az etnikum. Identitás, nyelvi és kulturális reprezentáció egy magyarországi sváb faluban. *Szociológiai Szemle* 2. 125–141.
- Bindorffer Gy.** (2001) *Kettős identitás: Etnikai és nemzeti azonosságtudat Dunabogdányban*. Budapest: Új Mandátum, MTA Kisebbségkutató Intézet.
- Bindorffer Gy.** (ed., 2007) *Változatok a kettős identitásra: Kisebbségi léhelyzetek és identitás alakzatok a magyarországi horvátok, németek, szerbek, szlovákok, szlovének körében*. Budapest: Gondolat. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet.
- Csepeli Gy.** (1992) *Nemzet által homályosan*. Budapest: Századvég.
- Csepeli Gy.** (2002) *A nagyvilágon e kívül...: nemzeti tudat és érzésvilág Magyarországon, 1970-2002*. Budapest: József Műhely Kiadó.
- Dorian, N.** (1977) The problem of the semi-speaker in language death. *Linguistics* 15 (191). pp. 23–32.
- Duray Zs.** (2015) Changes in the norms of language use and language attitudes in Enontekiö (2003–2013): Report on recent results. *Folia Uralica Debreceniensia* 22. pp. 29–46.
- Duray Zs.** (2018) „If you don't speak the language, you're excluded. You're a tough one, so to say.” Conceptions of being a Sámi today as reflected in interviews on language and identity with Sámi people in Enontekiö, Finland. *Finnisch-Ugrische Mitteilungen* 42. pp. 1–51.
- Duray Zs., Horváth Cs. & Várnai Zs.** (2017) Visual multilingualism in the Arctic minority context of indigenous urban communities (Enontekiö, Dudinka and Khanty-Mansiysk). *Journal de la Société Finno-Ougrienne* 96. Suomalais-Ugrilainen Seuran Aikakauskirja. pp. 22–74.

- Eriksen, T. H.** (1993) *Ethnicity and Nationalism. Anthropological Perspectives*. London-Boulder: Pluto Press.
- Fishman, J. A.** (1975) Az „eticitás” és a nyelvi tudatosság változatai. In: Pap M. & Szépe Gy. (szerk.) *Társadalom és nyelv. Szociolingvisztikai írások*. Budapest: Gondolat. 321–334.
- Fishman, J. A.** (1977) Language and Ethnicity. In: Giles, H. (ed.) *Language, Ethnicity and Intergroup Relations*. New York: Academic Press, 1–51.
- Fishman, J. A.** (1991) *Reversing Language Shift: Theoretical and Empirical Foundations of Assistance to Threatened Languages*. Clevedon [England] – Philadelphia: Multilingual Matters.
- Horowitz, D. L.** (1975) Ethnic Identity. In: Nathan Glazer & Daniel P. Moynihan (eds.) *Ethnicity Theory and Experience*. Cambridge-London: Harvard University Press. 111–140.
- Horváth I.** (2006) Az etnikai kategóriák és a klasszifikáció változó logikái – fogalmi rendszerezési kísérlet. *Erdélyi Társadalom* IV/2.
- Kis J.** (1996) Túl a nemzetállamon. *Beszélő*. 3–4. szám. 28–38, 24–35.
- Krapmann L.** (1980) *Az identitás szociológiai dimenziói. Az interakciós folyamatokban való részvétel szerkezeti feltételei*. Budapest: Oktatási Minisztérium Marxizmus-Leninizmus Főosztálya.
- Krivosnogov, V. P.** (= **Кривоногов, В. П.**) (2001) *Народы Таймыра – современные этнические процессы*. Красноярск.
- Paasi, A.** (1986) The institutionalization of regions: a theoretical framework for the understanding of the emergence of regions and the constitutions of regional identity. *Fennia* 164. pp. 105–146.
- Paasi, A.** (2000) *Re-constructing regions and regional identity*. <http://gpm.ruhosting.nl/avh/Paasi1.pdf> (2021. 01.05.)
- Paasi, A.** (2002) Regional Transformation in the European Context: Notes on Regions, Boundaries and Identity. *Space & Policy*. 2. pp. 197–201.
- Paasi, A.** (2003) Region and Place: regional identity in question. *Progress In Human Geography*. 4. pp. 475–485.
- Raagmaa, G.** (2002) Regional identity in Regional Development and Planning. *European Planning Studies*. 1. 55–76.
- Schmidt, U.** (2008) Language Loss and the Ethnic Identity of Minorities. The European Centre for Minority Issues. http://edoc.vifapol.de/opus/volltexte/2009/2004/pdf/brief_18.pdf (2021. 01. 05.)
- Sallabank, J.** (2013) *Attitudes to Endangered Languages. Identities and Policies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Searles, E.** (2010) Placing identity: Town, land, and authenticity in Nunavut, Canada. *Acta Borealia* 27(2). pp. 151–166.
- Siegel, F.** (2013) The Sociolinguistic status quo on the Taimyr Peninsula. *Etudes Finno-ougriennes* 45. pp. 239–280.
- Skutnabb-Kangas, T. & Dunbar, R.** (2010) Indigenous Children’s Education as Linguistic Genocide and a Crime Against Humanity? A Global View. *Gáldu Čála. Journal of Indigenous Peoples’ Rights* 1. Guovdageaidnu/Kautokeino: Galdu. Resource Centre for the Rights of Indigenous Peoples.
- Szeverényi S. & Wagner-Nagy B.** (2011) Visiting the Nganasans in Ust’-Avam. In: Grúth, R. & Kovács, M. (eds.) *Ethnic and Linguistic Context of Identity: Finno-Ugric Minorities*. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura. 385–404.
- van Houtum, H. & Lagendijk, A.** (2001) Contextualising Regional Identity and Imagination in the Construction of Polycentric Urban Regions: The Cases of the Ruhr Area and the Basque Country. *Urban Studies* 4. pp. 747–767.
- Várnai Zs.** (2016) Az óslakos kisebbségi identitás vizuális megjelenése egy arktikus szibériai városban. A nyelvi tájkép vizsgálata Dugyinkában. *Folia Uralica Debreceniensia* 23. 275–292.
- Várnai Zs.** (2018) Kisebbségi nyelvek az urbanizáció folyamatában. A városi többnyelvűség összehasonlító vizsgálata sarkkörü őshonos közösségekben – Dugyinka. In: Navracscics J. et al. (szerk.) *Kétnyelvűség – Hátrány vagy esély?* Szerbia, Újvidék: Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék. 99–108.
- Várnai Zs.** (2019) Suveniry severa. Kisebbségi identitás és diskurzus: Óslakos közösségek reprezentációja a tajmiri közösségi médiában. *Folia Uralica Debreceniensia* 26. 277–292.

Ziker, P. J. (2002) *Peoples of the Tundra: Northern Siberians in the Post-Communist Transition*. Waveland Press.

Jelen kutatás a NKFIH-11246 Kisebbségi nyelvek az urbanizáció folyamatában: a városi többnyelvűség összehasonlító vizsgálata sarkkörti őshonos közösségekben” című pályázat keretében készült.